

SOCIÁLNA POLITIKA PRE 21. STOROČIE

Rastislav TÓTH

SOCIAL POLICY FOR THE 21st CENTURY

ABSTRAKT

Sociálny život sa v 21. storočí sa stáva zložitejším, ako kedykoľvek predtým. Ide o zložitosť, ktorá sa týka jednotlivých štátov, svetových regiónov, malých aj veľkých štátov, takže celého sveta. Pozrieme sa aspoň na niektoré faktory ktoré negatívne ovplyvňujú sociálny život a naznačíme, aké opatrenia by mohli zlepšiť sociálnu situáciu. Informatizácia sveta na jednej strane umožňuje rýchle získať informácie o situácii kdekoľvek vo svete, na druhej strane môže dramaticky radikalizovať nespokojné vrstvy, či skupiny obyvateľstva, dokonca aj štáty. Navyše tu existuje ešte nekompromisný boj o svetové bohatstvo. To sú faktory, ktoré stoja akoby mimo nás, no predsa ich len môžeme nejakým spôsobom ovplyvňovať. Svet opäť stojí pred rozhodovaním ako v 19. storočí: buď ísť cestou vytvorenia skutočnej sociálnej politiky, alebo aspoň širokých sociálnych opatrení, alebo očakávať sociálne nepokoje, až sociálne revolúcie.

Kľúčové slová: sociálna politika, formy chudoby, svetová chudoba, sociálna revolúcia, predvídanie kríz.

ABSTRACT

Social life in the 21st century is becoming more complex than ever. It is a complexity that concerns individual states, world regions, small and large states, so the whole world. We will look at at least some of the factors that negatively affect social life and indicate what measures could improve the social situation. On the one hand, the computerization of the world makes it possible to quickly obtain information about the situation anywhere in the world, on the other hand, it can dramatically radicalize dissatisfied strata or groups of the population, even states. In addition, there is an uncompromising struggle for world wealth. These are factors that seem to stand outside of us, but we can still influence them in some way. The world is once again

faced with a decision as in the 19th century: either to follow the path of creating a real social policy, or at least broad social measures, or to expect social unrest, even social revolutions.

Key words: social policy, forms of poverty, world poverty, social revolution, anticipation of crises.

Európu obchádza strašidlo, je to strašidlo chudoby. Toto strašidlo však neobchádza iba Európu, ale celý svet. Pritom treba povedať, že ide o chudobu ktorá sa prejavuje jednak medzi jednotlivými štátmi, ďalej ale aj vnútri všetkých štátov sveta. Chudoba v jednotlivých štátoch je však definovaná rozmanito.

V každom prípade je chudoba hlavnou príčinou nevyhnutnosti sociálnej politiky, ktorou sa štát snaží nejakým spôsobom kompenzovať hendikep marginalizovaných skupín a jednotlivcov.

Tak ako sa vyvíja ľudská spoločnosť, tak sa vyvíja aj prejav chudoby, ktorý navyše nie je rovnaký vo všetkých krajinách sveta. „Oddávna existovala Európa bohatá a chudobná, avšak hranice medzi nimi sa v priebehu storočí posúvali.“¹ Európska únia definuje snahu znižovať mieru chudoby jednak v rozmanitých štátoch, ale aj v ich častiach. Treba povedať že ide o ilúziu ktorá sa z viacerých dôvodov nedá zrealizovať. O tom si však povieme neskôr.

Existuje určitý problém v chápaní pojmu chudoba: najčastejšie ide o posudzovanie množstva peňazí a veľkosť nehnuteľností, ktorými človek, prípadne rodina disponujú. No v skutočnosti je rozsah pojmu podstatne širší a nezahrnuje iba materiálnu sféru. Do pojmu chudoba sa zaraďuje aj nedostupnosť zdravotnej starostlivosti, vhodného bývania, vzdelania, dopravy, v poslednej dobe tiež stále aktuálnejší problém: nedostatok potravy a pitnej vody. Pochopiteľne, že mnoho problémov je odvodených od nedostatku individuálnych materiálnych zdrojov, no veľké problémy s pitnou vodou najmä v oblasti subsaharskej Afriky, ale aj Bangladéša súvisia prioritne s politikou štátu.

Na problém chudoby možno nazerať z hľadiska Slovenska, Európskej únie a sveta. Tu tiež narážame na problém s definíciou chudoby – v rôznych krajinách je veľmi rozdielne nastavená hranica chudoby, čo je determinované najmä rozdielnym bohatstvom obyvateľstva v štátoch. To, čo je pod hranicou chudoby v Nemecku, na Slovensku je v rozmeroch celkom

¹ Judt, T., *Velká iluze*, s. 68

spokojného života. No a postačujúci príjem v najchudobnejších spomenutých oblastiach sveta – približne jeden dolár na deň – je v EÚ nemysliteľnou biedou.

Na Slovensku vidíme problém s chudobou jednoznačne v rómskych osadách. Okrem niekoľkých úspešných „podnikateľov“ a tiež riadne zarábajúcich jednotlivcov, je osadenstvo pod hranicou biedy. Okrem toho má Slovensko niekoľko tisíc bezdomovcov, teda úplne nemajetných ľudí, ktorí majú problém so všetkými atribútmi chudoby pričom časť z nich sa ocitla bez domova bez vlastného pričinenia.

Časť dôchodcov žije pod hranicou chudoby aj z toho dôvodu, že potrebuje širšiu osobnú, aj zdravotnú opateru - na ktoré nemá prostriedky.

Ešte môžeme pridať ilegálnych imigrantov, ktorí nemajú dostatočné zdroje obživy, aj života všeobecne. Ilegálnym príchodom vlastne porušili zákony a tak by sa o nich mali zaujímať polícia a súdnictvo. Slovensko ako chudobnejšia časť Európskej únie nemá tú príťažlivosť, ako jej bohatšie časti. Z toho vyplývajú zložité problémy v krajinách západnej a severnej Európy.

Tým sa dostávame k úlohe štátu v oblasti boja proti chudobe – teda k sociálnej politike. Do nej sa vo všeobecnosti zaraďuje podpora sociálne znevýhodneným ľuďom, no patrí sem aj daňová, zdravotnícka, bytová, aj vzdelávacia politika. Na to, aby mohol štát pomáhať, musí mať dostatok disponibilných prostriedkov – no a tie získava najmä z daní. Tu vidíme veľké nedostatky. Neustále pribúdajú daňové úniky najbohatších jednotlivcov, aj podnikov, z ktorých niektoré sú legálne – únik do daňových rajov – niektoré nelegálne – neplatenie daní a odvodov. No aj tie legálne sú nemorálne. Takýmto prístupom sa zväčšuje rozdiel medzi bohatými a chudobnými vrstvami. "Žiaľ, problém sa zhoršuje: ekonomická nerovnosť sa v Spojených štátoch v priebehu ostatných desaťročí zvyšuje a socioekonomická mobilita znižuje."² To, čo platí o Američanoch, platí v podstate o celom svete, hoci v rôznej miere. „V roku 2010 už bolo v Číne prinajmenšom 800 000 dolárových milionárov a šesťdesiatpäť miliardárov. V radoch globálneho „jedného percenta“ bolo v tom istom roku 1,6 milióna Číňanov, teda skoro štyri percentá z celkového počtu.“³

² Diamon, J., *Otrasy, Ako národy riešia svoje krízy* s. 323

³ Ferguson, *Velký rozklad, o úpadku institúcií a zániku ekonomik,*, s. 17

Americkí národohospodári už dávno upozorňujú na neprimerané príjmy vrcholového manažmentu najmä v bankách v porovnaní s ostatnými pracovníkmi bánk, pričom agendu bánk naplňajú najmä pracovníci pri okienkach.

Z uvedeného vyplýva nevyhnutnosť sociálnej politiky ako uceleného systému vládnutia. Takže dajme si otázku: existovala niekde a niekedy sociálna politika?

Pokusov o sociálnu politiku bolo mnoho, no ucelená sociálna politika sa objavila iba niekoľkokrát a dnes možno povedať že sa už vytratila zo všetkých vládnucich systémov.

Sociálnu politiku v rôznej miere a rôznou formou robili už vládcovia v antickom Ríme. Išlo o to, aby sa ľudia bez príjmov dostali k nejakej forme stravy, odevov, hygieny a ubytovania. Mesto Rím svojim občanom, ktorí boli v stave núdze poskytol zadarmo všetky tieto atribúty. Dnes si ťažko môžeme predstaviť, žeby štát bohatšie dotoval sociálnou politikou život chudobným vrstvám a permanentne im dával zadarmo potraviny, ubytovanie a dokonca hygienu vo forme prístupu do kúpeľov. Tento stav v Ríme pretrval niekoľko storočí, aj napriek výmene vládcov. Keď sa rímska ríša rozpadla, všetky prvky sociálnej politiky na niekoľko storočí zmizli v dobe temna.

Pokus o sociálnu politiku, tak ako si ju dnes predstavujeme je známy z obdobia kancelára Bismarcka. Skutočnú sociálnu politiku začali rozvíjať až vo Švédsku v medzivojnovom období a po druhej svetovej vojne ju do značnej miery rozvinuli nielen v spomínanom Švédsku ale tiež Nemecku, Nórsku, Švajčiarsku, aj v Rakúsku. Skutočnosťou je že, v rôznych štátoch išlo o rôzny pohľad no sociálnu politiku a teda ich sociálna politika nebola vzájomne identická.

Najhlbšie a najširšie bola sociálna politika vytvorená vo Švédsku, kde mala aj teoretický základ, ktorý vytvoril najmä Adler-Carlson⁴ a politici to nazvali systémom funkcionálneho socializmu. Išlo o to že sa stanovila hranica chudoby a exaktne sa dodržiavala. Ide o dobu keď jednoznačne vládla švédska sociálna demokracia počas niekoľkých desaťročí, takže mohla uzákoniť systém sociálnej politiky tak, aby žiadny švédsky občan sa neocitol pod hranicou chudoby. Ekonomicky bol funkcionálny socializmus podopretý skutočnosťou, že Švédsko sa dlhodobo nezapájalo do žiadnej vojny, takže nemalo ekonomické, ani ľudské straty, naopak, dodávalo železo, oceľ, aj ďalšie komodity všetkým bojujúcim stranám, takže pokojne bohatlo. Treba si uvedomiť, že počas vojny sa v obchode platí zlatom, čím sa tento ešte viacej

⁴ Pozri G. Adler-Carlson, *Functional socialism*

zhodnocuje. Švédsko malo teda aj po druhej svetovej vojne dostatok materiálnych zdrojov na rozšírenie sociálnej politiky, pričom sa vlády opierali o výrazný súhlas obyvateľstva.

O rôzne formy sociálnej politiky sa pokúšali aj vlády v ostatných spomenutých krajinách, pričom ich snahy boli limitované dĺžkou ich vládnutia, teda striedaním politických strán pri moci. Najďalej zrejme zašli v Nemecku v 60. rokoch a vo Švajčiarsku po druhej svetovej vojne. Rakúsko bolo limitované ekonomickou situáciou, no pokiaľ to táto dovolila, tak sa sociálna politika organizovaná socialistami, neskôr sociálnymi demokratmi celkove udržiavala. V Nórsku sa podarilo získať veľké materiálne zázemie skvelými výsledkami v elektronike a v ťažbe ropy a plynu v severnom Atlantiku. Prostriedky takto získané nórske vlády použili do sociálneho systému v prospech všetkého obyvateľstva.

Spomenuté pokusy o sociálnu politiku sa vo všetkých spomenutých krajinách v podstate zrútili masovou imigráciou, pretože prisťahovalci požadovali rovnaké sociálne výhody, aké poskytoval štát svojim občanom. Keďže vlády nevedeli, alebo nemohli rozlišovať medzi občanmi a dokonca nelegálnymi prisťahovalcami, poskytovali sociálne výhody všetkým ľuďom na svojom území. Tým sa vyčerpali ekonomické zdroje, pričom pozitívne postoje prisťahovalcov voči týmto štátom nenastali, naopak časť prisťahovalcov začala vytvárať odbojné moslimské skupiny, ktorých cieľom nie je podpora daného štátu, ale jeho rozklad.

Vzniká otázka čo bráni vzniku sociálnej politiky v rámci Európskej únie, respektíve v jednotlivých štátoch Európskej únie?

V prvom rade je to veľký ekonomický rozdiel medzi jednotlivými štátmi, takže nemožno stanoviť univerzálnou hranicu chudoby a odtiaľ sa odraziť k vytvoreniu sociálnej politiky. Druhým problémom sú vážne sociálne rozdiely vnútri jednotlivých štátov. Tretím problémom sú milióny prisťahovalcov s ktorými si nevie rady ani Európska komisia, ani jednotlivé vlády jednotlivých členských štátov únie. Kombinácia týchto troch faktorov umocňuje nemožnosť vytvorenia komplexnej sociálnej politiky, čo je nahradzované jednotlivými sociálnymi opatreniami, ktoré sú v podstate kvitované všetkými štátmi únie.

Vytvorením systému eurofondov sa vytvorilo tiež zdanie, že sociálnu politiku možno pokojne realizovať v rámci jednotlivých štátov a podmienkou je úspešné uchádzanie sa o peniaze z bruselského centra. Ide o nahradenie systémového prístupu, systémom náhodného výberu, pričom o dotáciách rozhodujú úradníci na základe vyplnených formulárov a nie na základe sociálneho postavenia jednotlivých vrstiev a skupín v jednotlivých štátoch únie. Zbyrokratizovaný systém pridelovania prostriedkov vybraným štátom, organizáciám,

skupinám a jednotlivcom nemožno považovať za prejav sociálnej politiky, skôr tu vyzerá ako pokus o získavanie spojencov, či priaznivcov pre vládnutie bruselského centra. Inými slovami sa takýto prístup môže označiť ako otvorená korupcia.

Čo bráni vytvoreniu sociálnej politiky Európskej únie? Ak sa podarí precízne definovať všetky prekážky, tak by mohla existovať aspoň základná osnova sociálnej politiky EÚ. „Čo dnes potrebujeme, je renovácia zmyslu pre sociálnu solidaritu.“⁵ inými slovami ide o odstránenie sociálneho a ekonomického šovinizmu, ktorý sa prejavuje v snahe marginalizovať niektoré štáty a národy v rámci Európskej únie ako menej cenné. Sociálna a ekonomická solidarita v rámci tejto Európskej organizácie by sa mala prejaviť istým súcitom bohatých voči chudobným, silných voči slabým, bývalých veľmocí voči pomerne mladým štátom, ktoré nemali svoje kolónie a preto nemohli bez práce bohatnúť. Je to aj otázka etiky, ktorá nie je veľmi v rámci Európskej únie preferovaná.

Ekonomickými problémami, ktoré bránia vzniku ucelenej sociálnej politiky v Európskej únii sme sa už zaoberali v predchádzajúcej časti. Takže iba pripomeňme že sú to ekonomické otázky existencie a rozvoja jednotlivých členských štátov únie, ako aj ich teritoriálnych častí, ktoré majú hospodárske problémy. Tento problém je v súčasnosti neodstrániteľný, napriek tomu treba s ním niečo robiť. Ak majú členské štáty vo všeobecnosti 400 miliónov obyvateľov, tak nesmú cítiť zásadné rozdiely v postavení jednotlivých štátov a národov, ktoré je definované ich mocenským postavením úni. Takýto prístup by sa mohol označiť tiež ako šovinizmus, čo spravidla vedie ku konfliktom a napokon bola to jedna z príčin začatia prvej svetovej vojny v Európe.

Veľmi významnou brzdou vzniku sociálnej politiky je slabý stupeň rozvoja spoločenských vied v Európe. Nemáme teoretické východiská, ani možné ciele pre sociálnu politiku na starom kontinente. Možno povedať, že v tomto smere Európu hodne predstihli Spojené štáty americké, kde viacero spoločenských vedcov pomerne presne definuje sociálne problémy v USA a načrtávajú aj možné negatívne pokračovanie týchto problémov. V Európe sa týmito otázkami zaoberajú vedci iba okrajovo, akoby mali strach z poznania reality. Navyše možné vyostrenia sociálnych problémov môžu byť jednou z príčin rozpadu Európskej únie, ale aj opakovaním udalostí spred 100 rokov, teda vojenského riešenia rozporov.

Významnou prekážkou vzniku sociálnej politiky v Európskej únii sú desiatky miliónov prisťahovalcov, ktorí sú z iných civilizácií a veľmi ťažko, mnohí aj nechotne, sa asimilujú s

⁵ Dahrendorf, R., s. 15

pôvodným obyvateľstvom. No aj oni sú obyvateľmi niektorého zo štátov Európskej únie. Jednou z možností by bolo rozdelenie obyvateľstva na občanov niektorého zo štátov Európskej únie a tých ktorí nemajú takéto občianstvo. Následne by bola sociálna politika orientovaná na prvú skupinu, pričom druhej skupine by bola poskytnutá menšia sociálna opatera. Takýto prístup však nie je väčšinovo prijateľný, takže problém s prisťahovalcami pretrváva.

Prisťahovalcov môžeme rozdeľovať podľa národného pôvodu, rasy, náboženstva, vzdelania, ale aj veku. Všetky tieto atribúty nesú v sebe vážne problémy. V podstate bránia úplnej asimilácii, ak ich nositelia sa stanú fundamentalistami v príslušnej oblasti rozdielov medzi sebou a originálnym občianstvom. Tento problém je riešený aj tým, že sociálnu politiku v podstate uskutočňujú akési samosprávy týchto, v podstate izolovaných, oblastí vnútri mnohých európskych veľkomiest. Typickým príkladom bol vznik čínskych štvrtí, takzvaných Chinatownov v Spojených štátoch amerických, ale aj talianskych, írskych, vietnamských, mexických štvrtí, ktoré sa vymykajú spod kontroly štátu a realizujú si svoj život podľa predstáv vlastných elít, ktoré sú dosť často zločineckými skupinami. Etnicko-rasové prvky sa niesli aj európskym stredovekom, kedy pri veľkomestách vznikali židovské štvrte zvané geta.

Dnes vidíme že vo veľkomestách Európy vznikajú prisťahovalecké štvrte ktoré majú rasový, alebo nábožensky základ. Tiež sa vymykajú spod kontroly štátu a žijú vlastným životom, ktorý deštruuje spoločnosť v budúcnosti môže deštruovať a vyvolávať nielen napätie, ale priamo konflikty v celej Európskej únii. „Dôjde teda v Spojenom kráľovstve či kdekoľvek inde k europeizácii islamu alebo k islamizácii celých oblastí v európskych mestských aglomeráciách? Dnes máme poruke príklady oboch možností. V Európe žijú milióny moderných moslimov, ktorí sa plne zúčastňujú na chode spoločnosti a spolutvoria jej tkanivo, nech sa nachádzajú v ktorejkoľvek európskej krajine. Máme však aj príklad mestských častí, v ktorých majú moslimovia drvivú prevahu a kde sa islamská ideológia (často násilnícka) snaží presadzovať kontrolu nad tamojším obyvateľstvom. Čím väčší priestor necháme tomu druhému, tým ťažšie mu bude to prvé vzdorovať.“⁶ Musíme konštatovať, že vo veľkých európskych mestách, akými sú Brusel, Paríž, Frankfurt, Marseille, Berlín a dnes už aj Viedeň vznikli štvrte, ktoré sú úplne ovládané migrantmi a kde štát nemá vôbec žiadnu kontrolu.

⁶ Marshall, T., *Rozdelený svet*, s. 231

Osobitnou kapitolou je vzťah medzi imigráciou a sociálnou politikou jednotlivých štátoch Európskej únie aj vo vzťahu k celej únii. Ide o to že štát je zodpovedný za blahobyť svojich občanov, čo je jediný dôvod aby existoval. Pristáhovalci v malom množstve sa bez problémov zaraďujú do občianskej spoločnosti tak, že si to občania ani poriadne nevšimnú. Veľký príchod pristáhovalcov, čo vyzerá ako migračné cunami, je vážnym problémom pre štát, aj keby bol veľký a bohatý. V podstate jediný štát ktorý sa doteraz dokáže vysporadúvať s migráciou, hoci aj tu nastávajú problémy, sú Spojené štáty americké. Ide o to že na veľký priestor USA je počet obyvateľov malý, takže sa do tohto priestoru vmestia aj ďalšie milióny ľudí.

V Európe nemáme taký veľký štát, ktorý by dokázal prijať viacero miliónov pristáhovalcov bez problémov. Po druhej svetovej vojne iba Nemecko potrebovalo mužskú pracovnú silu, pretože značná časť nemeckých mužov vo vojne padla, bola zranená, alebo padla do zajatia. Takže chýbali pracovné sily a preto Nemecko v podstate vyzvalo mimoeurópske štáty respektíve krajiny, aby umožnili vlastným obyvateľom presunúť sa do Nemecka. Táto potreba však netrvala až doteraz, takže už dnes Nemecko sa snaží vysporiadať z desiatkami miliónov ľudí ktorí prišli do tejto krajiny, ale už nielen z Turecka ale aj z rôznych krajín Afriky a Ázie. Nejde však o príchod pracovnej sily, ale o príchod ľudí, ktorí žiadajú sociálnu starostlivosť, takže ide o prerozdelenie štátneho rozpočtu v prospech ľudí s nenemeckým pôvodom.

Dôsledky masovej imigrácie pre sociálnu politiku Európskej únie sú zreteľné. Príčiny však nie sú v samotnej imigrácii, ale v pôvode tohto masového exodu z chudobných krajín do vysnívaného bohatého sveta v Európe. Ďalej sa teraz budeme venovať širšiemu chápaniu nového rozdelenia na bohatých a chudobných ľudí.

Nové delenie bohatí verzus chudobní:

- neustále sa roztvárajúce nožnice medzi chudobou a bohatstvom
- vysoká miera korupcie
- vláda bohatých vrstiev
- vojny
- slabé štáty v strednej Afrike a v Ázii
- vlastníctvo informácií ako nový zdroj bohatnutia.

Médiá rady vyzdvihujú majetných ľudí, pričom ich bohatstvo vysvetľujú ako dôsledok ich enormných kvalít života. To by bola pravda, pokiaľ by neexistovali tak veľké rozdiely medzi horným jedným percentom ľudí a takzvaným zbytkom spoločnosti. Ťažko

sa dá uveriť že niektorý človek na Zemi má tak úžasné kvality, že sa stane multimiliardárom, čiže jeho majetok je odhadovaný na miliardy, až desiatky miliárd dolárov. Niekde musela nastať chyba, vďaka ktorej sa spomenuté jedno percento ľudí výrazne oddelilo a žije vlastným životom. Okrem tohto jedného percenta však existuje ďalších približne desať percent ľudí, ktorí sú enormne bohatí. Vznik monopolného kapitálu umožnil vytvorenie ekonomickej extrémne majetnej elity, ktorá práve cez svoj majetok vládne svetu, alebo aspoň na určitom teritóriu. Už Erich Fromm v 40. rokoch 20. storočia vo svojej knihe *Strach zo slobody* napísal: „Najdôležitejším faktorom v tomto vývoji je vzrastajúca moc monopolného kapitálu. Koncentrácia kapitálu, nie bohatstva, v určitých odvetviach nášho ekonomického systému obmedzila možnosti úspechu individuálne iniciatívy, odvahy a inteligencie. V odvetviach, v ktorých monopolný kapitál zvíťazil bola zničená ekonomická nezávislosť mnohých ľudí.... Nesmiernu, aj keď skrytú moc nad celou spoločnosťou vykonáva malá skupina na ktorej rozhodnutiach závisí osud veľkej časti spoločnosti.“⁷

Tu vidíme prvýkrát zlyhanie idey sociálneho štátu, ktorý mal tlmiť sociálne rozdiely a umožňovať všetkým občanom uspokojovať ich základné potreby tak, aby nevznikali problémy so zabezpečením zdravia a kultúrneho rozvoja, či profesiovej orientácie ktoréhokoľvek človeka spoločnosti.

„V roku 2007 bol priemerný príjem Američanov patriacich k hornému jednému percentu príjmového rebríčka tridsaťkrát vyšší ako priemerný príjem Američanov zaradených k zvyšným 99 percentám. Ide o ďalší rozdiel, ktorý sa v uplynulých rokoch výrazne premenil. Vnútroštátna nerovnosť sa však na rozdiel od medzištátnej nerovnosti ďalej prehľbuje. V roku 1978 bolo horné percento len desaťkrát bohatšie ako zvyšok populácie.“⁸ Tento proces sa deje vo všetkých krajinách sveta a vlády jednotlivých krajín sa iba bezradne prizerajú, takže sociálne nožnice sa naďalej roztvárajú.

Bohatnutie malej časti spoločnosti spôsobuje, že táto sociálna vrstva má dostatok prostriedkov na to, aby si kúpila svoje postavenie a zabezpečila ho proti politickým zmenám. Inak povedané, majú dostatok peňazí na skorumpovanie štátnej byrokracie. Korupcia je veľmi vážnym problémom, ktorý zhoršuje sociálne vyhliadky väčšej časti spoločnosti, ktorá je odkázaná na priemerný, alebo podpriemerný príjem.

„V roku 2005 plynulo 21,5 percenta amerického národného dôchodku iba jednému percentu príjemcov. Zatiaľ čo v roku 1968 si generálny riaditeľ General Motors zarobil vo

⁷ Fromm, E., *Strach ze svobody*, s. 101-102

⁸ Fergusson N, *Velký rozklad, o úpadku institucí a zániku ekonomik*, s. 142-143

forme platu a benefitov približne šesťdesiatkrát viac ako bežný zamestnanec GM, dnešný generálny riaditeľ Wal-Martu zarába deväťstokrát viac jeho bežný zamestnanec. Odhadovaná hodnota imania zakladateľskej rodiny Wal-Martu v tom istom roku (90 mld. USD) bola napokon približne rovná hodnote imania spodných 40 percent americkej populácie - teda 120 miliónov ľudí.“⁹ Toto majetkové rozdelenie pripomína stredoveké delenie ľudí podľa šľachtického pôvodu. Postavenie niektorých rodov v dnešnej spoločnosti, ktorá si osvojuje charakter demokracie a otvorenosti je skutočne pokračovaním v stredovekej zakorenenosti postavenia niektorých rodov. Z toho tiež vyplýva, že predpoklady sociálnej úspešnosti jednotlivých občanov spoločnosti nie sú rovnaké. Toto vlastne platí už od ich narodenia.

Novým faktorom, ktorý prispieva k rozdeľovaniu ľudí na bohatých a chudobných, je vlastníctvo informácií. Z minulosti vieme, že informácie boli najlepšie využívané na burzách, kde produkovali výhodu pri investovaní, čím presúvali majetky medzi rôznymi ľuďmi, alebo skupinami. V globalizovanom svete majú informácie omnoho väčšiu hodnotu, umožňujú podnikom, skupinám, ale aj rôznym špekulantom, aby využili rýchly prístup k informáciám na rýchle zbohatnutie. Tieto informácie sa dajú používať aj v rámci jednotlivých štátov, pretože vlády vypisujú rôzne konkurzy na získanie príspevkov. Kto vlastní tieto informácie môže ich buď použiť pre seba, alebo ich predat' iným záujemcom. „Informácie dnes prúdia nezávisle od ich nosičov a presun osôb vo fyzickom priestore je pre zmenu významu a vzťahov čoraz menej potrebný. Pre niektorých ľudí – mobilnú elitu a elitu mobilných – to doslovne znamená „odhmotnenie“, novú bezváhovosť moci. Elity cestujú v priestore oveľa rýchlejšie ako dosiaľ, pričom šírka a hustota siete moci, ktorú splietajú, nie je závislá od cestovania. Vďaka novej „beztelesnosti“ moci najmä v jej finančnej forme sa jej držiteľia stávajú exteritoriálnymi aj vtedy, ak fyzicky zotrávajú na jednom mieste. Ich moc doslova nie je „z tohto sveta“ – z fyzického sveta, v ktorom si postavili prísne strážené domy a kancelárie, ktoré ich chránia pred návštevou nevítaných susedov a odrezávajú od lokálnej komunity, takže sú neprístupní pre všetkých, čo sú s ňou – na úzko spätí.“¹⁰

Existujú tiež vedecké a výskumné informácie, ktoré zefektívňujú výrobu, prípadne pohyby na trhu. Aj toto sú zdroje možného zbohatnutia. Niekedy sa tomu hovorí priemyslová špionáž.

⁹ Judt, T., *Zle se vede zemi*, s. 27

¹⁰ Bauman, Z., *Globalizácia*, s. 23

„Nerovnosť je deštruktívna. Rozkladá spoločnosť zvnútra. Dôsledky majetkových rozdielov sa neprejavia okamžite. Postupom času sa však súťaženie o status a majetok zostruje, ľudia silnejšie pociťujú nadradenosť (alebo podradnosť) v závislosti od svojho majetku, dochádza k posilňovaniu predsudkov voči ľuďom na nižších stupňoch spoločenského rebríčka, nárastu kriminality a všetkých patologických javov spojených so spoločenským znevýhodnením.“¹¹

Roztváranie sociálnych nožníc je charakteristické nielen v jednotlivých krajinách, aj v celosvetovom meradle. Najzreteľnejším príkladom je Afrika, teritórium, ktoré je nesmierne bohaté na prírodné zdroje s nesmierne chudobnými ľuďmi, ktorých množstvo sa už ráta na stovky miliónov. V tomto prípade ide opäť o vlastníctvo informácií o náleziskách nerastných surovín, ich dostupnosti, charaktere vládnuccich politikov, kmeňov, ktoré tieto oblasti obývajú a pochopiteľne aj informácie o možných sociálnych, ekonomických a vojenských komplikáciách. V Afrike operuje viacero súkromných, teda neštátnych vojenských zoskupení, ktoré si možno najat' na akúkoľvek činnosť, od ochrany ťažobných priestorov, cez vyhánanie kameňov zo záujmového územia, až po uskutočnenie štátneho prevratu.

„Podľa štúdie Svetovej banky z roku 2016 sa od roku 2012 znížil počet Afričanov žijúcich v chudobe z 56 na 43 percent, no v skutočnosti sa v dôsledku populačného rastu počet ľudí žijúcich v takýchto podmienkach zvýšil z 280 miliónov na 330 miliónov.“¹² To je počet, ktorý sa rovná počtu všetkého obyvateľstva Spojených štátov amerických, alebo troch štvrtín obyvateľov krajín Európskej únie. Je zreteľné, že v podstate neexistuje žiadna sila, ktorá by zvrátila nepriaznivý osud takéhoto veľkého počtu obyvateľov. Vidíte že tu zlyhala Organizácia spojených národov, ale aj veľmoci, ktoré na jednej strane vedia vytvárať vlastné zisky na africkom území, no nechcú z týchto ziskov dať nič na sociálne opatrenia približne pol miliardy obyvateľov. Takto sa vytvára možnosť pokúsiť sa o masovú emigráciu do krajín, ktoré sú ústretovejšie voči svojim obyvateľom - teda do Európy, ale zdá že sa v poslednej dobe smerovanie otáča no severnú Ameriku.

Európska únia by mala podniknúť kroky, aby podnikateľské subjekty z krajín EÚ vytvorili najmä v severnej Afrike teritóriá úspechu, to znamená industrializáciu tejto oblasti a tým vytvorenie potenciálnych miest na lepšie zárobky pre väčšie množstvo Afričanov. Takto by sa vytvoril záchytný priestor pre potenciálnych emigrantov z oblasti chudoby do oblasti prosperity, čiže do Európy, zostali by na teritóriu rozvíjajúcej sa časti severnej

¹¹ Judt, T., c. d., s. 33

¹² Marshall, T., *Rozdelený svet*, s. 167

Afriky. Európska komisia však nie je schopná žiadneho strategického uvažovania a preto netreba očakávať žiadny pozitívny krok smerom k riešeniu sociálneho problému v Afrike.

Štáty v Afrike sú veľmi slabé a nedokážu spravovať svoje územia a teda ani starať sa vlastných obyvateľov. Tento problém môže pomôcť riešiť iba organizácia zvonka, teda OSN, Medzinárodný menový fond, rôzne humanitárne organizácie a samozrejme svetové veľmoci. Kým nebudú pomáhať štátom v Afrike, aby posilnili svoje štruktúry a vytvorili systém spravovania územia, vrátane stabilnej, silnej a vernej armády, bude sa sociálny problém v Afrike naďalej zhoršovať.

Posledný faktor ktorý spôsobuje výrazné rozdeľovanie ľudí na bohatých a chudobných je vojna. Po druhej svetovej vojne až doteraz bolo vo svete približne 200 vojnových konfliktov, no iba približne desať v Európe. Každá vojna v podstate ničí sociálnu štruktúru aj majetkovú štruktúru daného územia, ale zaťažuje aj tie štáty, ktoré sa nejakým spôsobom na vojne zúčastňujú. Vojna je najhorší medziľudský vzťah, pretože je zameraná na zabíjanie ľudí a ničenie majetku, vrátane prírody. V súčasnosti je Európska únia zaťažená predovšetkým vojnou na Ukrajine, ale aj na Blízkom východe.

Potrebné je uvedomiť si, že nejde len o peniaze a vojnový materiál, ale že je potrebné myslieť už na povojnový vývoj v daných oblastiach, to znamená už dnes vytvárať štruktúry sociálnej pomoci na rôznych úrovniach obyvateľstva. Máme na mysli tvorcov stratégie sociálnej pomoci, organizátorov tejto pomoci a samozrejme aj pracovníkov ktorí vyjdú medzi ľuďmi a budú im pomáhať. To je veľmi odborná záležitosť, ktorá si vyžaduje akademický prístup, čiže špecifickú prípravu ľudí na prácu v riadiacich organizáciách, ale aj priamo medzi ľuďmi. Opäť tu zlyháva Európska komisia, ktorá nechápe problematiku sociálnej pomoci a sociálnej politiky.

Viditeľne by sociálna politika mala obsahovať aj „vojnovú verziu“.

Významný nemecký politik, nemecký kancelár, Otto von Bismarck, v 19. storočí položil základy sociálnej politiky. Bol principiálnym antisocialistom, takže nevychádzal zo socialistickej ideológie, ale z pragmatického pohľadu na aktuálny vývoj v Európe. Európu sa tiahli sociálne nepokoje, ktoré principiálne ohrozovali existujúci politický systém. Takže Bismarck sa rozhodoval medzi pripustením sociálnej revolúcie, alebo jej zabránením formou politických rozhodnutí. Tento problém sa v 21. storočí objavuje znovu, hoci v iných sociálnych, politických, aj ekonomických podmienkach. V Európe sa však dnes nenachádza žiadny Bismarck, ktorý by dokázal predbiehať opatreniami vznik sociálnych nepokojov.

Dajme si základnú otázku v súvislosti so sociálnou politikou: môže v Európe vypuknúť sociálna revolúcia? Odpoveď nebude jednoznačná, pretože revolúcia môže vypuknúť kdekoľvek a kedykoľvek. Skutočnosť, že existujú výrazné sociálne rozdiely medzi jednotlivými krajinami Európskej únie, ale aj medzi sociálnou podporou v jednotlivých krajinách, vyvoláva prirodzené napätie. Občania chudobnejších krajín túto situáciu zatiaľ riešia tak, že sa pracovne presťahujú do bohatších krajín. Časť podnikateľov, príslušníci stredných vrstiev, ale aj špekulanti hľadajú opäť na západe lepší život, čím sa zhoršujú podmienky rozvoja východu. Môže toto pokračovať donekonečna? Všetci občania východnej Európy sa do krajín západnej Európy jednoducho nezmestia. Takže ostáva iba politické riešenie, ktorým je zásadná zmena politiky vo všetkých krajinách Európskej únie sociálnej oblasti, ale aj v ekonomickej oblasti.

Aj v jednotlivých krajinách Európskej únie sa vytvára sociálne napätie, ktoré má dve príčiny: jednou je roztváranie sociálnych nožníc medzi občanmi jednotlivých krajín, druhou je príchod veľkého počtu nelegálnych migrantov, ktorí väčšinou nepracujú, teda nezveľaďujú daný štát, ale nejakým spôsobom sa chcú mať dobre.

Ponúka sa tu riešenie napodobňujúce politiku Bismarcka. Potrebne je vytvoriť širokú ochrannú sociálnu sieť, ktorá zachytí chudobné vrstvy a umožní im slušný život. K tomu je potrebné doplniť niektoré originálne, ale na pohľad drastické opatrenia, akým je predovšetkým zdanenie multimilionárov. Ďalším opatrením musí byť vytvorenie vysokého tlaku na zásadné zvýšenie miezd zamestnancov, čo sa týka aj štátnych zamestnancov.

Zaujímavým je príklad z Čiech z poslednej doby, kde štát vytypoval ďalších niekoľko sto bezdomovcov, ktorým dal po stotisíc korunách, aby začali nanovo žiť. Väčšina z nich sa naozaj uplatnila našla si bývanie, zamestnanie a ich spôsob života sa kvalitatívne premenil.

No a napokon je tu problém s vysokou migráciou. Migrácia má principiálne dve veľké príčiny a jednu menšiu príčinu. Tými väčšími príčinami je chudoba v mnohých krajinách sveta a fyzické prenasledovanie skupín, vrátane vojen. Menšou príčinou je snaha o vlastné odborné a profesné uplatnenie. Najjednoduchšie to vidíme na športovcov, pre ktorých už hranice neznamenujú žiadnu prekážku a dokážu sa uplatniť v rozmanitých krajinách. Nadaní a kvalitní športovci sa uplatnia kdekoľvek a získavajú vysoké finančné ohodnotenie za svoj výkon. Je úplne jedno či pochádzajú z Afriky, Latinskej Ameriky, Ázie, alebo zo samotnej Európy. Podobne je to s odborníkmi v oblasti výskumu a výroby. Tu sa však stretávame s iným problémom, pretože chudobnejšie krajiny si nemôžu dovoliť „kúpiť“ výkonnejších športovcov, alebo odborníkov do výroby, alebo distribúcie a sú

odkázaní na strednú a nižšiu kvalitu prichádzajúcich ľudí. Treba si uvedomiť špičkoví futbalisti v európskych veľkokluboch zarábajú približne 1 milión EUR mesačne.

Chudoba a bohatstvo majú vplyv aj na sociálnu politiku a na sociálne služby. Vidíme, že zdravotnícky personál začína uvažovať nad rozdielmi v platoch v jednotlivých štátoch Európskej únie. Takže sa presúva za lepšími podmienkami života. Takže môžeme konštatovať, že chudobnejšie krajiny Európy zo svojich prostriedkov pripravujú odborníkov pre bohatšie krajiny, ktoré ich potom prevezmú bez akejkoľvek ekonomickej kompenzácie. Tým sa zvyšuje chudoba chudobných a stabilizuje sa bohatstvo bohatých krajín. Zhoršuje sa dostupnosť zdravotníckych služieb vrátane opatrovatelstva.

Vráťme sa ešte k problému migrácie do Európy. Paradoxom našej doby je že práve táto masová migrácia do Európy môže byť iniciátorom sociálnych nepokojov až sociálnej revolúcie v postihnutých krajinách, teda v Nemecku, vo Francúzsku a vo Veľkej Británii. Pozrime sa aké 3 podmienky riešenia tohto problému vidí Yuval Harari:

„1. Hostiteľská krajina bude prijímať prisťahovalcov.

2. Prisťahovalci budú mať povinnosť uznať základné normy a zvyklosti spoločnosti, do ktorej sa sťahujú, a zmieriť sa so stratou svojich tradičných hodnôt.

3. Asimilujú, stanú sa plnoprávnymi občanmi.“¹³

Z uvedeného vyplývajú viaceré vrstvy, či skupiny sociálnej práce. Tou prvou je kultúrne vzdelávanie prisťahovalcov, teda pôsobiť na osvojenie si základných kultúrnych hodnôt, ako aj poznanie histórie, aj sociálnej, ekonomickej a politickej reality krajiny do ktorej sa prisťahovali. Toto nie je krátkodobá akcia, potrebuje určitý čas, teda musí ísť o špecializovaný systém vzdelávania prisťahovalcov, podľa toho z akej kultúry a civilizácie prichádzajú. Iný prístup možno zvoliť pri prisťahovalcoch zo strednej Afriky, iný z arabských krajín a iní napríklad z Ukrajiny. Zo všetkých týchto troch oblastí prichádzajú milióny ľudí do štátov Európskej únie. Možno povedať že Ukrajinci sú z rovnakej civilizácie, ale z inej kultúry, takže aj socializácia prostredníctvom sociálneho vzdelávania by mala byť jednoduchšia.

Hovoríme o poznaní hodnoty práce, vrátane podnikania, aby sa prisťahovalci dokázali zaradiť do sociálnej štruktúry spoločnosti. Zároveň je to otázka rodiny a postavenie náboženstva v spoločenskom živote. Pojem sekulárny štát je pre mnohých prisťahovalcov úplne neznámym a preto prázdny pojmom. Toto treba zmeniť. Náboženstvo je veľmi dôležité v celej histórii Európy, ale nielen Európy. 20 storočie v

¹³ Harari, Y., N., *21 lekcí pro 21. století*, s. 159

Európe je však obdobím systematickej sekularizácie, to znamená vymedzenie priestoru pre pôsobenie cirkví, štátu a občanov.

Ďalšiu oblasť sociálnej starostlivosti o prisťahovalcov je materiálna pomoc pre nich. Sociálna pomoc však nesmie ísť nad rámec, ani na úkor domáceho pôvodného obyvateľstva. Inak vznikajú dve skupiny potrebných občanov, čo vyvoláva sociálne napätie a nevyhnutne musí prerásť do sociálneho nepokoja. Prisťahovalci by si mali uvedomiť a navonok deklarováť zmysel svojho života a hodnoty ktorými sa chcú riadiť pri jeho napĺňaní. Tieto zase sa musia pohybovať v medziach ústavnosti daného štátneho systému, ako aj základných hodnôt ktoré preferuje európska civilizácia.

Veľmi dôležitou oblasťou práce s migrantami je osvojenie si jazyka, ktorý je charakteristický pre štát v ktorom chcú žiť. Zároveň sa treba postarať o revíziu kvalifikácie migrantov a certifikovanie tejto kvalifikácie, aby sa mohli zaradiť do ekonomického procesu.

Pri masovej migrácii sa nemožno vyhnúť ani príchodu určitého množstva zločinecký gangov a násilníckych teroristov. Domnienka, že si s týmto problémom má poradiť iba daný štát je chybou, zodpovednosť za boj proti gangstrom a teroristom musia prevziať aj migranti sami.

Existuje dosť vážny vzťah medzi zločineckými gangami a sociálnou politikou. Tento vzťah má niekoľko vrstiev. Jednou je sociálna pomoc zo strany štátu, ale aj medzinárodných organizácií voči exkluzívnym skupinám obyvateľstva, teda ľuďom žijúcich v regionálnej chudobe. Časť prostriedkov sociálnej podpory od medzinárodných organizácií, aj od štátu končí v rukách zločineckých organizácií, ktoré tieto prostriedky používajú predovšetkým na svoje ciele, hoci čiastočne vykrývajú aj potreby chudobných vrstiev obyvateľstva. Typickým príkladom je oblasť Gazy na Blízkom východe, kde nielen arabské štáty, ale aj Európska únia posielajú desiatky miliónov EUR, no kým je Gaza spravovaná Hamasom tieto prostriedky prichádzajú tejto zločineckej, teroristickej organizácii. Podobne zistili aj inšpekcie OSN a viacerých veľkých štátov, že prostriedky posielané do niektorých krajín, kde je veľká chudoba obyvateľstva, tieto končia v zločineckých rukách, iba 10 až 20 percent ide na zlepšenie života marginálnych skupín.

Druhým je samotný vzťah medzi zločineckými organizáciami a sociálne marginalizovanými skupinami obyvateľstva, ktoré si vytvárajú svoje vlastné štvrte pri veľkomestách. Typickým príkladom je brazílske Rio de Janeiro, kde existuje veľmi veľká štvrť osídlená chudobnými vrstvami, ktorá vôbec nie je pod kontrolou vlády ani magistrátu. Žije tu približne 2 milióny obyvateľov. Tu sociálnu politiku robia takmer

výlučne zločinecké skupiny, ktoré časť svojich prostriedkov skutočne venujú aj chudobným obyvateľom. Vzniká otázka, či sa treba pozeráť aj na zdroje prostriedkov určených na sociálnu politiku? Do tejto kategórie patrila iba talianska Sicília, kde už 19. storočí vládla mafia, no dnes podobné znaky nesú aj veľké mestá vo Francúzsku, Belgicku, Taliansku, ale aj v Mexiku a v ďalších štátoch vo svete. Je potrebné povedať, že štát najprv musí získať kontrolu nad celým svojim územím, aby mohol riešiť konkrétne problémy v konkrétnych regiónoch.

Ďalším príkladom vstupu zločineckých organizácií do sociálnej politiky je pôsobenie kolumbijského drogového baróna Pabla Escobara, ktorý z drogovej a inej náchylnej činnosti získal niekoľko miliárd dolárov a veľké pozemky v krajine. Niekoľko miliónov dolárov však venoval na výstavbu domov pre bezdomovcov, v podstate postavil malé mestečko, takto získal istú prestíž u nižších skupín obyvateľstva, ktoré videlo že Pablo Escobar zastupuje úlohu štátu, ktorý sa nestaral o chudobné časti obyvateľstva. No aj roľníkom dal prácu, ktorí preňho pestovali koku, získavali prostriedky na živobytie a zveľaďovali majetok narkobaróna.

Už sme spomenuli, že sociálnu politiku, či sociálnu pomoc robia okrem štátu aj rôzne humanitárne, aj ideologické organizácie, prípadne jednotlivci, či menšie skupiny osôb, no v žiadnom prípade nie je prípustné, aby akúkoľvek úlohu štátu riešili zločinecké organizácie. V takom prípade by sa zločinecké organizácie stali partnermi štátu, inak povedané podieľali by sa na moci v štáte.

Svet postihujú z času na čas rôzne formy katastrof. Niektoré majú prírodný, iné zase sociálny charakter. Za prírodné katastrofy považujeme zemetrasenie, záplavy, suchá, výbuchy sopiek, cunami, ale aj nájazdy kobyliek na úrodu. Sociálnymi katastrofami sú najmä vojny, ale aj antihumánne režimy, ktoré spôsobujú hladomor, či genocídu časti obyvateľstva.

V prípade výrazných prírodných katastrof, akými boli zemetrasenie v Turecku, alebo cunami v Indonézii, sa mnohé krajiny sveta okamžite podieľali na technickej aj sociálnej pomoci postihnutým oblastiam. Z toho vyplýva potreba určitej pripravenosti na katastrofy ktoré nemusia postihnúť práve danú krajinu. Napríklad stredná Európa nie je ohrozovaná žiadnymi cunami, nepredpokladá sa tu výrazné zemetrasenie, ani výbuch vážnej sopky, z toho však nevyplýva, že štáty nemajú byť pripravené na katastrofu v inej časti sveta.

Pokiaľ ide o sociálne katastrofy, tu sa dá pomerne ľahko predvídať vznik vážnych problémov oblastiach, kde zúria vojny. Veľkou chybou európskych štátov je, že sa

koncentrujú svojou pomocou iba na východ kontinentu, teda na Ukrajinu, kým hlavne stred Afriky, kde permanentne zúria vojnové konflikty a genocídy nie je v pozornosti žiadnej európskej krajiny, ale ani veľkých organizácií, akými sú OSN, alebo Európska únia.

Dostávame sa k jadrú tohto problému teda či je možné predvídať rôzne katastrofy, teda pripraviť sa na vytvorenie sociálneho ochranného balíka? Podľa niektorých autorov, je toto možné, pretože rôzne pandémie prichádzajú do Európy, aj ostatných kontinentov a nie sú ničím úplne novým.¹⁴ Podobne ako sa štáty pripravujú na vojnový konflikt, tým že vytvárajú nevyhnutné zásoby potravín, oblečenia, rôznych tovarov, zdrojov energií, ale aj úkrytov pre obyvateľstvo, tak sa vlády majú pripraviť tiež na príchod pandémiej nemoci.

Zatiaľ posledná výraznejšia pandémia covidu ukázala úplnú nepripravenosť štátnych štruktúr, ktoré najprv zľahčovali situáciu a potom hľadali rôzne riešenia dopadu, ktoré však pandémiu nedokázali zastaviť.

Sociálna politika v tomto storočí sa musí opierať aj o určité predvídanie negatívnych situácií. Možno očakávať rôzne druhy pandémiej, ktoré sú umožňované veľkou mobilitou ľudí, ktorí sa presúvajú krížom medzi kontinentami. Niektorí ľudia prinášajú choroby, ktoré zostávajú len u nich, iní zase prinášajú choroby, ktoré sa môžu stať katastrofou pre obyvateľstvo. Pripomeňme ako európski dobyvatelia rozšírili chrípku do strednej Ameriky a zase naopak, keď sa vracali nazad prinášali nové druhy pohlavných chorôb. Obidva negatívne vstupy boli katastrofou pre veľké množstvo obyvateľov. No v tej dobe štát nerobil žiadnu sociálnu politiku, preto sa nestaral o zdravie, ani o životy vlastných obyvateľov. V 21. storočí by to malo byť naopak.

Ďalším faktorom je kríza kultúry. Týka sa aj politických rozhodnutí, hodnotenia sveta, hľadanie spôsobov života. Kríza kultúry je veľmi hlboká a zväčšuje sa najmä po rozpade dvoch veľmocenských blokov, kedy sa veľmi zjednodušila predstava o spôsobe života. Z toho vyplýva tiež nazeranie na sociálnu ochranu obyvateľstva, roztvárajúce sa nožnice medzi bohatstvom a chudobou, ignorovanie požiadaviek veľkých skupín obyvateľstva, ktoré majú malý podiel na rozhodovaní, ale aj na majetku. To sú faktory ktoré radikalizujú rôzne skupiny obyvateľstva, vrátane stredných vrstiev a môžu končiť rôznymi formami sociálnych revolúcií. Otázkou je, do akej miery si to vládnuce vrstvy uvedomujú a čo chcú s tým urobiť. V 19. storočí žil jeden nemecký politik, Otto von Bismarck, ktorý vedel čo urobiť, hoci len v rozmeroch Nemecka. Nájde sa aj dnes

¹⁴ Ferguson, N., *Zkáza, Politické aspekty katastrof*

jednotlivec, prípadne skupina politikov, ktorí správne vyhodnotia situáciu a vývoj a budú schopní nájsť pozitívne riešenie pre vznik pozitívnej budúcnosti pre väčšinu obyvateľstva?

KONTAKT:

Prof. PhDr. Rastislav Tóth, CSc.

dada7dada@mail.com

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

ADLER-CARLSON, G. 1969. *Functional socialism*, Stockholm: Bokförlaget Prisma, 1969

BAUMAN, Z. 2000. *Globalizácia*, Bratislava: Kalligram, 160 s. 2000. ISBN 9788020408174

DAHRENDORF, R.1991. *Moderný sociálny konflikt*, Bratislava: ARCHA, 1991. 320 s. ISBN 80-7115-024-X

DIAMOND, J. 2019. *Otrasy, Ako národy riešia svoje krízy*, Bratislava: Premedia, 2019. ISBN 978-80-8159-756-5

FERGUSON, N. 2016. *Velký rozklad, o úpadku inštitúcií a zániku ekonomik*, Praha: ARGO, 2016. ISBN 978-80-257-1910-7

FERGUSON, N. 2025. *Zkáza, Politické aspekty katastrof*, Praha: ARGO/Dokořán, 2025. ISBN 978-80-257-4475-8

FROMM, E. 2014. *Strach ze svobody*, Praha: Portal, 2014. ISBN 978-80-262-0615-6

HARARI, Y., N. 2020. *21 lekcí pro 21 století*, Voznice: LEDA, 2020. ISBN 978-80-7335-645-3

JUDT, T. 2020 *Velká iluze*, Praha: Prostor, 2020. ISBN 978-80-7260-449-4

JUDT, T. 2011. *Zle se vede zemi*, Rybka Publishers, 2011. 978-80-87067-27-7

MARSHALL, T. 2022. *Rozdělený svět*, Bratislava: Premedia, 2022. ISBN 978-80-8159-994-1

